

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Monika Pavelková

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**PRÁVA A POVINNOSTI RODIČOV VÝNIMOČNÉHO
DIEŤAŤAV KONTEXTE SPOLUPRÁCE
RODINY A ŠKOLY**

Bakalárska práca

Študijný program: Pg9b

Študijný odbor: Pedagogika

Školiace pracovisko: Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta UKF v Nitre

Školiteľ: PaedDr. Tomáš Turzák

Konzultant: PaedDr. Tomáš Turzák

Nitra 2012

Monika Pavelková

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Monika Pavelková
Študijný program: pedagogika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 1.1.4 pedagogika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Práva a povinnosti rodičov výnimočného dieťaťa v kontexte spolupráce rodiny a školy

Anotácia: Oblasť práv a povinností rodičov detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami voči škole je najmä v súčasnosti mimoriadne aktuálnou témou. Ich dôkladné poznanie je dôležité jednak pre samotných rodičov, ako aj učiteľov. V práci by autor mal definovať postavenie rodiča dieťa so zdravotným postihnutím v procese školskej integrácie a bližšie analyzovať základné práva a povinnosti rodiča tohto dieťaťa voči škole.

Školiteľ: PaedDr. Tomáš Turzák, PhD.
Oponent: prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
Katedra: KPG - Katedra pedagogiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
Dátum zadania: 23.09.2010

Dátum schválenia: 11.10.2010

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
vedúci/a katedry

POĎAKOVANIE

Ďakujem PaedDr. Tomášovi Turzákovi za odbornú pomoc a vedenie, cenné rady a ochotu pri vypracovaní mojej záverečnej práce

ABSTRAKT

PAVELKOVÁ, Monika: Práva a povinnosti rodičov výnimočného dieťaťa v kontexte spolupráce rodiny a školy. [Bakalárska práca] / Monika Pavelková. – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta; Katedra pedagogiky. – Školiteľ: PaedDr. Tomáš Turzák, PhD.

Cieľom našej bakalárskej práce je poukázať na práva a povinnosti rodičov výnimočných detí v kontexte spolupráce rodiny a školy. Zameriavame sa prioritne na deti s postihnutím. V práci sme spracovali teoretickú časť, ktorá pozostáva z troch kapitol. V prvej časti sa nachádza vymedzenie pojmov, uvedenie do situácie rodičov, ktorým sa narodí dieťa s postihnutím, budeme sa tiež venovať diferencovanému prístupu v príprave dieťaťa na školu, integrácii detí s postihnutím do škôl. V druhej časti sa budeme zaoberať spolupracou učiteľov a rodičov detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v podmienkach bežných škôl a pripravenosti učiteľov na kooperáciu s rodinou žiaka s postihnutím. V poslednej časti poukážeme na konkrétne práva a povinnosti rodičov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, uvedieme aj rozdiel medzi právami a povinnosťami rodičov intaktných detí a detí s postihnutím a uvedieme taktiež aj práva a povinnosti detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Kľúčové slová: Výnimočné dieťa. Práva rodičov. Povinnosti rodičov. Spolupráca. Diferenciácia. Integrácia.

ABSTRACT

PAVELKOVÁ, Monika: The rights and obligations of parents of exceptional children in the context of cooperation between family and school (Bachelor work) / Monika Pavelková. – Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Education; Department of Pedagogy. – Tutor: PaedDr. Tomáš Turzák, PhD. Level of qualification: Bachelor (Bc.). PF UKF Nitra, 2012

The aim of our work is to highlight the rights and duties of parents of exceptional children in the context of cooperation between family and school. We focus primarily on children with disabilities. In this work we elaborated a theoretical part, which consists of three chapters. The first part contains the definitions, putting parents in a situation whereby a child is born with a disability. We will also be given differential treatment in preparing children for school-integration of disabled children in schools. The second part will deal with cooperation between teachers and parents of children with special educational needs in terms of mainstream schools and with a preparation of teachers for cooperation with a family with a disabled child. In the last section, we assign on specific rights and obligations of parents with special educational needs, we present the difference between rights and responsibilities of parents of intact children and we point on handicapped children. Also we adduce the rights and obligations of children with special educational needs.

Keywords: Exceptional child. The rights of parents. Duties of parents. Cooperation. Differentiation. Integration.

OBSAH

ÚVOD	7
1 VÝNIMOČNÉ DIEŤA, DIEŤA SO ŠPECIÁLNYMI EDUKAČNÝMI POTREBAMI.....	8
1.1 Vymedzenie základných pojmov.....	8
1.2 Rodina s dieťaťom s postihnutým a fázy vyrovnávania sa s touto situáciou.....	9
1.3 Integrácia dieťaťa s postihnutým do škôl.....	11
1.3.1 Integrácia dieťaťa s postihnutím do bežnej školy.....	12
1.3.2 Segregácia dieťaťa s postihnutím do špeciálnych škôl.....	14
1.4 Diferencovaný prístup v príprave dieťaťa na školu.....	15
1.4.1 Definovanie pojmu diferencácia vo vyučovacom procese.....	15
1.4.2 Príčiny diferencácie postihnutých žiakov.....	15
1.4.3 Metodika individuálneho prístupu k žiakom so špeciálnymi edukačnými potrebami.....	16
2 SPOLUPRÁCA UČITEĽOV A RODIČOV DETÍ SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI V PODMIENKACH BEŽNÝCH ŠKÔL.....	17
2.1 Pojem kooperácia.....	17
2.2 Formovanie partnerských vzťahov rodiny a školy.....	18
2.3 Kooperačná funkcia učiteľa.....	21
2.4 Diferencácia vo vyučovacom procese.....	22
2.5 Diferencácia výnimočných žiakov.....	25
3 PRÁVA A POVINNOSTI RODIČOV DIEŤAŤA SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI.....	27
3.1 Všeobecné práva a povinnosti rodičov.....	27
3.2 Práva rodičov dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.....	28
3.2.1 Práva detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.....	29
3.3 Povinnosti rodičov dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.....	30
3.3.1 Povinnosti detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.....	32
ZÁVER	38
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	39

ÚVOD

Narodenie dieťaťa je jedným z najkrajších okamihov v živote ženy a muža. Ale narodenie dieťaťa s postihnutím môže zanechať v dušiach rodičov hlboké rany. Zo začiatku rodina nie je zmierená s postihnutím, ktoré získalo ich dieťa. Takéto dieťa získalo novú sociálnu identitu a výnimočnosť, s ktorou treba zaobchádzať veľmi citlivo.

Existencia výnimočného dieťaťa určitým spôsobom zmení celý životný štýl rodiny. Rodina sa musí prispôbiť novovzniknutej situácii, ktorá nastala. Členovia rodiny menia svoje správanie, svoje zvyky a tradície nielen v rámci rodiny, ale k celej spoločnosti, ktorá ich obklopuje. Vyskytujú sa prípady, kedy rodičia prestávajú s okolím komunikovať z dôsledku nepriaznivej situácie, ktorá postrela ich rodinu. Rodina sa istým spôsobom uzavrie do seba a prestáva vnímať okolitý svet.

Naša bakalárska práca je spracovaná literárnou metódou a názov témy je Práva a povinnosti rodičov výnimočného dieťaťa v kontexte spolupráce rodiny a školy.

Téma bakalárskej práce ma zaujala z dôvodu potreby oboznámiť širšiu verejnosť s touto témou z hľadiska súčasnosti. Myslím si, že táto problematika je veľmi žiadaná a aktuálna.

Cieľom našej bakalárskej práce je poukázať na práva a povinnosti rodičov, ktorým sa narodilo dieťa s postihnutím. Je potrebné a dôležité aby rodičia boli informovaní o právach a povinnostiach, ktoré im vyplývajú. Bakalársku prácu sme rozdelili na tri kapitoly.

V prvej kapitole si definujeme základné pojmy. Ďalej si uvedieme, aké je to výnimočné dieťa a jeho charakteristiky. Vymenujeme a charakterizujeme si fázy prijímania dieťaťa s postihnutím do rodiny a opíšeme si integráciu dieťaťa s postihnutím do škôl. V ďalšej, druhej kapitole si uvedieme čo je to kooperácia, akým spôsobom rodina a škola spolu spolupracujú a ako prebieha diferenciacia výnimočného dieťaťa vo vyučovacom procese. V tretej kapitole vymenujeme a rozpíšeme všeobecné práva a povinnosti rodičov, práva a povinnosti rodičov detí s postihnutím, ale aj práva a povinnosti detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Každé výnimočné dieťa potrebuje pre svoje žitie špeciálne pomôcky a pri vzdelávaní taktiež. Ak sa rodina rozhodne svoje dieťa vzdelávať a snaží sa ho začleniť do školského prostredia, je potrebné, aby dieťa bolo zabezpečované špeciálnymi výchovno-vzdelávacími pomôckami. V tomto prípade je veľmi dôležitá spolupráca rodiny a školy. Medzi rodinou a školou by mala prebiehať bezproblémová komunikácia a kontakt.

1 VÝNIMOČNÉ DIEŤA, DIEŤA SO ŠPECIÁLNYMI EDUKAČNÝMI POTREBAMI

Výnimočné dieťa a dieťa so špeciálnymi potrebami je dieťa ako každé iné. Tieto deti si vyžadujú špecifickú (špeciálnu) pomoc zo strany učiteľa.

1.1 Vymedzenie základných pojmov

Ako sme už spomínali v úvode tejto kapitoly, budeme sa zaoberať špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a pojmami ako sú defekt, handicap, postihnutie, narušenie a ohrozenie. Na úvod si zadefinujeme pojem „špeciálne potreby dieťaťa“. K. Repková (1998) vo svojej publikácii tiež uvádza, že „*dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami môže byť nielen dieťa zdravotne postihnuté či dieťa s vývinovou poruchou učenia, ale aj dieťa nadané a talentované* (Repková, K. 1998, s.7).“ Pri špeciálnej edukácii sa využívajú rôzne obsahy, formy a metódy.

Zákon č.245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) uvádza, že dieťaťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je dieťa:

- so zdravotným znevýhodnením, dieťa so zdravotným postihnutím, dieťa choré alebo zdravotne oslabené, dieťa s vývinovými poruchami, dieťa s poruchou správania,
- so zdravotným postihnutím, dieťa s mentálnym postihnutím, dieťa so sluchovým postihnutím, dieťa so zdravotným postihnutím, dieťa s telesným postihnutím, dieťa s narušenou komunikačnou schopnosťou, dieťa s autizmom a dieťa s viacnásobným postihnutím,
- choré alebo zdravotne oslabené dieťa, dieťa s ochorením dlhodobého charakteru, dieťa vzdelávajúce sa v školách pri zdravotníckych zariadeniach,
- dieťa s vývinovými poruchami, dieťa s poruchou aktivity a pozornosti, dieťa s vývinovou poruchou učenia,
- dieťa s poruchou správania, dieťa s narušením funkcií v oblasti emocionálnej alebo sociálnej,
- dieťa zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- deti s nadaním (školský zákon, § 2, j-q).

Ďalším pojmom, ktorý si zadefinujeme je pojem „**defekt**“. Pojem defekt, znamená chyba, nedostatok, niečo neucelené. Š. Vašek (1994) definuje pojem defekt ako, „*relatívne trvalý výrazný nedostatok integrity alebo funkcií (ľudského) organizmu alebo jeho významnej časti. V administratívnej školskej praxi a v bežnom dorozumívaní sa ako synonymum defektu používa výraz postihnutie* (Vašek, Š. a kol., 1994, s. 28).“

V histórii špeciálnej pedagogiky sme sa stretávali najviac s termínmi úchylný, abnormálny, chybný, obmedzený alebo zmrzačený. Tieto všetky termíny boli synonymom pojmu „**postihnutie**“. V súčasnosti sa pojem postihnutie definuje nasledovne:

- podľa Š. Vaška (2003) chápe postihnutie ako „*relatívne trvalý, ireparabilný stav jednotlivca v kognitívnej, komunikačnej, motorickej alebo emocionálno-vôľovej oblasti, ktorý sa manifestuje signifikantnými ťažkosťami v učení a sociálnom správaní sa* (Vašek, Š., 2003, s. 33).“
- Pedagogická encyklopédia Slovenska II. definuje „*jednotlivca ako človeka s viac alebo menej trvalým telesným, sluchovým, zrakovým, rozumovým, rečovým alebo sociálnym defektom, prípadne ochorením* (Pedagogická encyklopédia Slovenska II., 1984, s. 91).“

S predchádzajúcimi termínmi súvisí pojem „**handicap**“. Slovo handicap môžeme označiť ako poškodenie, narušená schopnosť, atď. Handicap v medicínskom slangu definujeme ako „*zdravotné postihnutie, ktoré dotknutému jednotlivcovi znevýhodňuje život* (Wikipédia, 2012, online).“

Podľa Š. Vaška pri „**narušení**“ „*na rozdiel od postihnutej patogénnej faktory môžu mať charakter limitovaného pôsobenia. To znamená, že sú reparable* (Vašek, Š., 2003, s.35).“

Posledný pojem, ktorý si zadefinujeme je pojem „**ohrozenie**“. Rozumieme ním „*dlhodobé nepriaznivé pôsobenie rôznych fyzikálnych, biologických, chemických, psychických či sociálnych faktorov, ktoré v prípade nepriaznivých okolností môžu narušiť integritu organizmu a spôsobiť narušenie* (Vašek, Š., 2003, s.36).“ V ďalšej podkapitole sa budeme zaoberať prenatálnym, perinetálnym a postnatálnym obdobím dieťaťa v rodine.

1.2 Rodina s dieťaťom s postihnutým a fázy vyrovnávania sa s touto situáciou

Každý rodič túži po zdravom dieťati. Väčšina rodičov sníva o dokonalom dieťati, o tom, ako bude ich dieťa vyzeráť, na akú pôjde školu a čím sa stane v budúcnosti. Tieto predstavy vo veľkej miere ovplyvňuje spoločenské prostredie, v ktorom rodičia žijú. Často

krát sa stane, že tieto predstavy sa zmenia na nechcenú realitu. „*Nepochybne významnou udalosťou, ktorá spustí celý rad zmien, je narodenie postihnutého dieťaťa. Rodina sa tak dostáva do určitej krízy, vyžadujúcej zmenu doterajšieho spôsobu života* (Prevendárová, J. 1998, s. 59).“ S touto zmenou spôsobu života súvisia fázy životného cyklu rodiny, ktoré delíme na 4 nasledujúce **fázy**:

- prvé obdobie je obdobím, keď sa rodina dozvie, že dieťa je postihnuté. Je to jedna z najnáročnejších životných fáz, keď sa rodičia musia zmieriť s tým, že ich dieťa je postihnuté. V tejto fáze sa rodičia budú musieť naučiť správne zaobchádzať so svojím postihnutým dieťaťom.
- „*V nasledujúcom období rodičia – v ideálnom prípade pod starostlivým vedením profesionálov – pripravujú svoje dieťa na život, stimulujú jeho psychický a fyzický vývin adekvátne k detským, ale aj k ich vlastným možnostiam a schopnostiam* (Prevendárová, J. 1998, s. 59).“
- V ďalšej fáze ide o vstup dieťaťa do mimo rodinného prostredia, jeho inštitucionálnu výchovu a vzdelávanie.
- Posledným štádiom je obdobie, keď je dieťa dospelé. Vtedy dieťa žije buď so svojimi starnúcimi rodičmi alebo je umiestnené v špeciálnych zariadeniach. Rodičia prežívajú obavy, že v budúcnosti nebude o ich dieťa postarané. A taktiež si robia starosti, že pre ich dieťa nebudú vhodné podmienky pre uplatnenie sa v zamestnaní.

Podľa P. Řičana (1997) rodičia najčastejšie prechádzajú cez nasledujúce štádia životného cyklu s postihnutým dieťaťom:

- „*šok a iracionálne a cítenie, kedy rodičia často prežívajú pocity zmätku,*
- *popretie – alebo útek od problémovej situácie,*
- *smútok, zlosť, úzkosť, pocity viny. Hľadajú sa chyby v iných, agresívne pocity a hnev na svet.*
- *štádium rovnováhy, znižuje sa úzkosť, depresia, narastá prijatie situácie, rastie snaha starať sa o dieťa. Toto obdobie trvá niekoľko týždňov alebo mesiacov,*
- *štádium reorganizácie je posledným štádiom, rodičia sa so situáciou vyrovnávajú, prijímajú dieťa také, aké je a hľadajú optimálne cesty do budúcnosti. Toto štádium ani zďaleka nedosiahnu všetci rodičia, pretrvávajúci smútok, pocity viny alebo obavy o život dieťaťa obvykle podmieňujú ambivalentný vzťah rodičov k dieťaťu, ktorý môže dlhodobo pretrvávať* (online).“

„Prijatie faktu, že sa rodičom narodí dieťa so špeciálnymi potrebami, je ovplyvnené celým radom okolností. Napríklad: typom postihnutia, etiológiou postihnutia, individuálnou charakteristikou postihnutého dieťaťa, charakteristikou ďalších členov rodiny, štruktúrou a organizáciou rodinného systému a kvalitou vzťahov v rodine a prostredí (Saidler, P., Kurincová, V., 2005, s. 30-31).“ Okamih, keď sa rodičia dozvedia o postihnutí svojho dieťaťa, je pre nich veľkým otrasom. Prináša im sklamanie. Je to obdobie zmeny životných hodnôt, ktoré dovtedy v rodine platili. Významným bodom pri tvorbe postoja rodičov k dieťaťu je postoj voči chorobám všeobecne, psychická a fyzická vyspelosť rodičov, intelektová vyspelosť rodičov, socioekonomické postavenie, atď. Každé postihnutie pôsobí na rodinu a dieťa špecifickým spôsobom, ktorý súvisí:

- s dobou, v ktorej došlo k postihnutiu, resp. jeho rozpoznaníu a so zmenami rozsahu postihnutia v čase,
- so stupňom a druhom postihnutia,
- s príčinami vzniku postihnutia (Prevendárová, J. 1998).“

V nasledujúcej časti sa budeme venovať rodine so školákmi, kde našim cieľom bude poukázať na integráciu dieťaťa do škôl.

1.3 Integrácia dieťaťa s postihnutým do škôl

Každé dieťa má právo na vzdelanie. Žiadne postihnutie, alebo genialita nie je dôvod prečo by dieťa malo byť vylúčené zo vzdelávania. Na úvod si definujeme pojem „integrácia“. Podľa L. Požára a M. Adreánskeho (1992) integráciu chápeme ako „*výchovu, vzdelávanie a následné sociálne a pracovné uplatnenie postihnutých* (Požár, L., Adreánsky, M., 1992, s.75).“

Podľa P. Seidlera (2001) „*školská integrácia znamená spoločnú výchovu a vzdelávanie žiakov postihnutých so zdravými s cieľom umožniť postihnutým, ktorí sú schopní vzdelávať sa v školách bežného typu, aby mohli tieto školy navštevovať, stretávať sa so zdravou populáciou svojich vrstovníkov, navzájom sa spoznávať a zvykať si na seba, učiť sa spolu a pre seba navzájom žiť* (Seidler, P., 2001, s. 112).“

Ako sme už spomínali, každé dieťa má právo na vzdelanie. Vstup dieťaťa do školy predstavuje významný medzník v živote dieťaťa a jeho rodiny. Integráciu postihnutého dieťaťa do škôl môžeme rozdeliť na:

- integrácia postihnutého dieťaťa do bežnej školy,
- integrácia postihnutého dieťaťa do špeciálnej školy.

1.3.1 Integrácia dieťaťa s postihnutím do bežnej školy

Začlenenie postihnutého dieťaťa do bežnej školy je v mnohých prípadoch veľmi náročné pre tieto deti, ale taktiež aj pre učiteľov a rodičov. V škole sa tieto deti stretávajú s odcudzovaním a vzniká konfrontácia postihnutého dieťaťa so zdravými deťmi. Postihnuté dieťa sa nedokáže vyrovnáť zdravým spolužiakom. V bežných školách sú tieto deti s postihnutím vystavené obrovskému tlaku a možné negatívne skúsenosti vedú k zmene svojho sebaobrazu. Dieťa vníma seba a svoje postihnutie zle a negatívne, mení sa sebahodnotenie a dieťa má pocit menejcennosti. Pri integrovaní je nutné dodržať isté **zásady**:

- *„integrovať môžeme len vtedy, ak sú vytvorené podmienky.*
- *dieťa musí mať: diagnostiku prostredníctvom PPP, s tým súvisí rozhodnutie o zaradení špeciálny pedagóg,*
- *pri integrácii je nutné spolupracovať so špeciálnymi školami a poradenskými zariadeniami,*
- *žiakov s mentálnym postihom nie je vhodné integrovať, ale je možné školskú integráciu detí so špeciálnymi pedagogickými potrebami zrealizovať v dvoch formách:*

Individuálna integrácia – postihnuté dieťa sa vzdeláva v bežnej škole v mieste bydliska; ťažko sa praktizuje pre svoju vysokú pedagogickú a materiálnu náročnosť.

Integrácia v špeciálnych triedach – postihnuté deti sú trvalo alebo na nejaký čas vyučované v zvláštnych triedach. Postihnuté dieťa:

- *je schopné splniť požiadavky učebného plánu a osnov bežnej školy,*
- *nevyžaduje nadmiernu pomoc a starostlivosť na úkor ostatných (Špeciálna pedagogika, 2012, online).“*

Či ide o dieťa intaktné alebo dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré je integrované do bežnej triedy, v role žiaka si postupne vytvára vzťah:

- **ku škole ako miestu učenia a výkonu** . U žiaka s postihnutím, napriek tomu, že sa zväčša učí podľa individuálneho vzdelávacieho plánu, môže byť proces prijatia

novej role narušený tým, že tento žiak mal v predškolskom prostredí menej možností navštevovať napr. materskú školu a nadobúdať skúsenosti s učením sa s inými deťmi, nemá skúsenosti so striedaním sa individuálnych a spoločných činností, ťažkosti mu môže robiť oboznamovanie sa s materiálnym a priestorovým vybavením školy, triedy, či rešpektovanie učebných činností iných žiakov a pod.,

- **ku škole ako k miestu socializácie.** Dieťa prijíma nové role a získava nový sociálny status. Ak má žiak nejaké postihnutie, potom podľa jeho druhu a stupňa sa spravidla odvíja okruh ľudí, ktorí od narodenia s dieťaťom prichádzali do kontaktu,
- **ku škole ako k miestu konfrontácie hodnotového systému rodiny a spoločnosti.** Škola ako reprezentant spoločnosti je nositeľom jej hodnotového systému (Kurincová, V., Slezáková, T., 2009).

Je potrebné si uvedomiť, že postihnuté deti bez primárnej prípravy nie sú schopné sa zaradiť medzi zdravé deti. Preto má veľký význam, ak postihnuté dieťa navštevuje materskú školu pred nástupom do základnej školy.

Ukazuje sa, že integrácia detí s postihnutím do podmienok bežných škôl prináša výhody pre všetkých, ktorých sa týka. **Výhody pre deti s postihnutím** sú:

- *„deti sú ušetrené negatív segregácie (oddeľovania od ostatných) a negatívnych postojov z nedostatku kontaktov s typicky sa vyvíjajúcimi deťmi,*
- *deti získavajú kompetentné modely správania, ktoré im umožňujú učiť sa nové adaptívne zručnosti a vedú ich k tomu, že vedia kedy a ako využívať svoje existujúce zručnosti,*
- *deti získavajú cenné skúsenosti s kontaktom s vrstovníkmi a cez ne nové sociálne a komunikatívne zručnosti,*
- *deti získavajú reálne životné skúsenosti, ktoré ich pripravujú na život v komunite,*
- *deti majú možnosti nadväzovať priateľstvá s vrstovníkmi bežnej populácie* (Kurincová, V., Slezáková, T., 2009, s. 96).“

Výhody pre intaktné deti:

- *„deti majú možnosť reálne vidieť a vytvoriť si obraz o spolužiakovi s postihnutím,*
- *pre deti sa vytvorila príležitosť na budovanie si pozitívnych vzťahov k tým, ktorí sú iní ako ostatná populácia,*
- *deti majú možnosť naučiť sa v konkrétnych situáciách ako byť altruistickými a kedy a ako využívať takéto správanie,*

- *deti vidia modely ľudí, ktorí aj napriek osobnému znevýhodneniu dosahujú úspechy (Kurincová, V., Slezáková, T., 2009, s. 96).“*

Podľa nášho názoru integrácia dieťaťa s postihnutím do bežných škôl prináša isté výhody a nevýhody, či už pre deti s postihnutím alebo ich spolužiakov. Súhlasíme s tvrdeniami autorov, ktorých sme spomenuli v našej práci. Myslíme si, že najdôležitejšiu úlohu v začlenení dieťaťa s postihnutím medzi intaktné deti zohráva učiteľov prístup, ako aj použitie vhodných metód a pomôcok pri vyučovaní.

1.3.2 Segregácia dieťaťa s postihnutím do špeciálnych škôl

Špeciálne školy poskytujú žiakom výchovu a vzdelávanie primeraným spôsobom a upraveným obsahom vzdelávania tak, aby ho dieťa vzhľadom k svojmu postihnutiu zvládlo a osvojilo si ho.

Pri výchove a vzdelávaní detí so zdravotným znevýhodnením alebo žiakov so zdravotným znevýhodnením sa postupuje podľa vzdelávacích programov pre:

- *„deti a žiakov s mentálnym postihnutím,*
- *deti a žiakov so sluchovým postihnutím,*
- *deti a žiakov so zrakovým postihnutím,*
- *deti a žiakov s telesným postihnutím,*
- *deti a žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou,*
- *deti a žiakov autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami,*
- *deti a žiakov chorých a zdravotne oslabených,*
- *deti a žiakov hluchoslepých,*
- *žiakov s vývinovými poruchami učenia,*
- *žiakov s poruchami aktivity a pozornosti,*
- *deti a žiakov s viacnásobným postihnutím,*
- *deti a žiakov s poruchami správania (školský zákon, §94, a-1).“*

V nasledujúcej podkapitole sa budeme venovať potrebe diferenciacie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

1.4 Diferencovaný prístup v príprave dieťaťa na školu

V súčasnosti registrujeme v našich školách väčšie množstvo žiakov, ktorí si zo strany učiteľov vyžadujú špeciálny prístup.

1.4.1 Definovanie pojmu diferenciácia vo vyučovacom procese

Dieťa s postihnutím potrebuje individuálny prístup pri vzdelávaní, špeciálnu pozornosť a špeciálne pomôcky. Jednou z možností, ktorá rešpektuje a zaoberá sa touto individualitou je **diferencované vyučovanie**. „*Diferencované vyučovanie je jav, keď učiteľ rozpoznáva predchádzajúce vedomosti, úroveň schopností, spôsobilosť, učebné štýly a záujmy žiakov a pohotovo reaguje na tieto odlišnosti* (Komora, J., 2008, s. 88).“

Diferenciácia znamená rozlíšenie, odlišenie, niečo iné. Podľa J. Komoru (2008) diferenciácia je „*proces, v ktorom chceme sprístupniť vyučovanie odlišným schopnostiam žiakov v tej istej triede. Zámerom diferenciácie je maximalizovať rast a úspech každého žiaka prispôbením* (Komora, J., 2008, s.88).“ Využívajú sa individuálne potreby žiakov, pretože každý žiak sa učí a vzdeláva iným spôsobom.

Základnou podstatou diferenciácie je vymedzenie špecifického postupu pri výchovno-vzdelávacej činnosti. Rešpektujú sa tu individuálne potreby jednotlivcov s rozdielnymi biologickými, psychickými a sociálnymi predpokladmi. Žiaci sa diferencujú na základe ich schopností, vlastností, predpokladov, aktivity, kvality, výkonu, možností a pracovného tempa. Tieto rozdiely sú determinované:

- „*vrodenými predpokladmi a dispozíciami,*
- *mentálnymi schopnosťami a osobnostnými špecifikami,*
- *pôsobení sociokultúrneho prostredia a výchovy počas vývinu jedinca* (Komora, J., 2008, s. 89).“

1.4.2 Príčiny diferenciácie postihnutých žiakov

Príčiny diferenciácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sú rôzne. **Diferencovanie žiakov spočíva najmä v:**

- podstate a charaktere edukačného procesu – metodika a organizácia vyučovania, osobnosť učiteľa, klíma a atmosféra v triede, atď.,
- podstate pôsobenia širšieho sociálneho prostredia,
- záujmoch, postojoch, predsudkov, obáv, atď.,
- psychickom stave žiaka,
- defektologických zvláštnostiach (Mojžíšek, L., 1989).

1.4.3 Metodika individuálneho prístupu k žiakom so špeciálnymi edukačnými potrebami

Podľa autora J. K. Babanskijho (1978) rozlišujeme 5 **základných druhov metodiky individuálneho prístupu k žiakom**:

- *„učiteľ diferencuje rozsah učebných úloh. Úspešným žiakom dáva viac úloh, menej úspešným žiakom ukladá menší počet cvičení a úloh.*
- *Učiteľ diferencuje podľa náročnosti učebných úloh. Pri rovnakom počte úloh ukladá prospechovo najlepším žiakom náročnejšie úlohy, prospechovo slabším žiakom zjednodušené úlohy.*
- *Učiteľ ukladá rovnaký počet náročných úloh všetkým žiakom, ale diferencuje charakter, stupeň pomoci pri riešení týchto úloh. Skupina dobrých žiakov rieši úlohy pomerne samostatne, skupina slabších žiakov dostáva určitú pomoc.*
- *Učiteľ diferencuje mieru pomoci žiakom.*
- *Učiteľ diferencuje súčasne rozsah učiva, jeho obťažnosť a pomoc žiakom v učení (Babanskij, J. K., 1978, s. 228).“*

Pri všetkých týchto diferenciaciách detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je nutné, aby boli zabezpečené aj materiálno-technické pomôcky. Vybavenie školy by malo napĺňať požiadavky, ktoré súvisia s diferenciáciou. Patria sem učebné pomôcky, kurikulárne dokumenty, alternatívne učebnice, atď. Žiakom by sa mal zabezpečiť jeho maximálny výchovno-vzdelávací rozvoj a vývoj.

2 SPOLUPRÁCA UČITEĽOV A RODIČOV DETÍ SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI V PODMIENKACH BEŽNÝCH ŠKÔL

Rodičia, ktorí berú zodpovedne budúcnosť a vývoj svojich detí by sa mali snažiť o čo možno najužší kontakt a spoluprácu s učiteľmi a so školou. Pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je dôležité aby rodič vytváral vhodné podmienky pre vzdelanie dieťaťa. A preto je dôležitá vzájomná informovanosť medzi učiteľmi a rodičmi, aby mohli byť vytvorené optimálne podmienky pre výchovu a vzdelávanie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Pre označenie spolupráce sa používa pojem kooperácia, ktorý si definujeme v nasledujúcej podkapitole.

2.1 Pojem kooperácia

Ako sme už spomínali, synonymom spolupráce je pojem **kooperácia**. Autorka H. Kasíková (1997) pojem kooperácia definuje nasledovne:

- *„kooperáciu môžeme chápať ako cieľovú štruktúru vyučovania. Žiaci musia pochopiť, že k dosiahnutiu svojho cieľa potrebujú, aby cieľ dosiahli aj ostatní žiaci. Až teraz vzniká kooperačná štruktúra.*
- *Kooperácia môže byť chápaná ako osobnostný rys žiaka. Tento rys rozširuje a posilňuje kooperatívnu dispozíciu žiaka.*
- *Kooperácia, ktorá sa vzťahuje na správanie žiakov v školských situáciách – učiteľ nemôže predpokladať, či sa žiaci automaticky budú správať kooperatívne pri zapojení do kooperatívnej činnosti (Kasíková, H., 1997, s. 31).“*

S pojmom kooperácia úzko súvisia aj typy kooperácie. Autor M. Beňo (2006, s. 47) uvádza, že spolupráca rodiny a školy môže byť vo forme formálnej – inštitucionálnej alebo neformálnej – neinštitucionálnej.

Formálny typ spolupráce školy s rodinami žiakov sa deje prostredníctvom rodičovských združení, ako aj prostredníctvom samosprávnych orgánov školy.

Neformálny typ spolupráce je neorganizovaný, nepravidelný a vyvolaný jednou alebo druhou stranou podľa potreby.

Podľa K. Rýdla (1993, s. 32) existujú **4 stupne spolupráce rodičov so školou:**

- „1. stupeň: právo byť informovaným, právo podávať škole návrhy a očakávať o nich diskusiu,
- 2. stupeň: právo zúčastňovať a podieľať sa na akciách školy (poradách, konferenciách a pod.),
- 3. stupeň: právo spoluúčasti a tiež spoluzodpovednosti (členstvo v rodičovských radách),
- 4. stupeň: právo samosprávne a sebaurčujúce (vzťahuje sa najmä na súkromné školstvo). (Kurincová, V., 2001, s. 192).“

V nasledujúcej kapitole sa budeme venovať partnerským vzťahom rodiny a školy, ich formovaniu a dôležitosti zapájania sa rodičov do školskej práce.

2.2 Formovanie partnerských vzťahov rodiny a školy

Vzdelávanie by rodičia mali považovať za cestu osobnostného, ekonomického a sociálneho úspechu svojho dieťaťa ako prípravu pre jeho budúci kvalitný život. Takýto rodičia sa stávajú aktívnymi partnermi školy. Spolu s učiteľmi hľadajú vzájomnú podporu, pomoc a rešpektujú práva a špecifické povinnosti jeden druhého.

Medzi rodinou a školou v moderných spoločnostiach existujú neformálne iniciatívne vzťahy ako i zákonmi definované vzťahy. Rodina a škola majú teda spoločný cieľ a to rozvíjať osobnosť dieťaťa. Pre dosiahnutie efektívneho výsledku si obe strany musia uvedomiť potrebu vzájomnej spolupráce, teda rešpektovanie výchovného pôsobenia, spresnenie vzájomného očakávania, poznanie hraníc a kompetencií, uznanie pravidiel rovnosti vo vzťahu rodič – odborník a to na jednej strane pri získavaní informácií o dieťati, ako aj pri rozhodovacích procesoch o jeho osude. Úroveň rodičovskej starostlivosti u dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je jedným z najdôležitejších činiteľov pri prekonávaní postihnutia dieťaťa. Angažovanosť rodičov závisí od viacerých činiteľov, napr. od profesionálnej erudovanosti odborných pracovníkov (učiteľov, špeciálnych pedagógov, asistentov učiteľa a pod.), dôkladnej prípravy učiteľa na stretnutie s rodičmi, od úrovne jazykových prostriedkov, ktoré učiteľ používa v komunikácii s rodičmi, od empatických zručností učiteľa, od ochoty diskutovať o problémoch dieťaťa a schopnosti vedieť poradiť, od jeho taktu a dôveryhodnosti. Úroveň zapojenosti rodičov

do školskej práce je rôzna a je determinovaná viacerými okolnosťami zo strany školy, ale aj samotnej rodiny a rodičov (Kurincová, V., 2008).

Rozlišujeme niekoľko **typov rodičovských prístupov ku škole**:

- rodičia, ktorí sa vyhýbajú spolupráci so školou,
- rodičia, ktorí sú ľahostajní k spolupráci, neakceptujú pozvania do školy,
- rodičia, ktorí na nadviazanie spolupráce potrebujú podporu a povzbudenie,
- rodičia, ktorí chcú spolupracovať, prichádzajú s vlastnými nápadi a návrhmi na zefektívnenie spolupráce,
- rodičia príliš autoritatívni, aktívni, ktorí by radi v škole dominovali a kontrolovali celú spoluprácu.

Autor S. Štech kategorizuje rodičov do skupín:

- *„podľa toho, aký majú vzťah ku škole – od starostlivých až po úplne nezodpovedných,*
- *podľa postoja k školským úspechom či neúspechom dieťaťa – môžu byť agresívni, tvrdí, primerane reagujúci, ochranárski, či ospravedlňujúci a obhajujúci vlastné dieťa,*
- *podľa vzťahu rodiča k učiteľovi a ku škole – nevšímaví, ľahostajní, arogantní až nepriateľskí voči učiteľom. A napokon sú to rodičia, ktorí uznávajú učiteľa, vážia si ho ako odborníka a škole ako inštitúciu tiež pripisujú veľký význam (Kurincová, V., 2008, s. 45).“*

V súčasnej školskej praxi existujú rôzne metódy a formy vzájomných kontaktov a spolupráce medzi rodinou a školou. Dajú sa rozdeliť podľa viacerých kritérií (podľa počtu účastníkov na individuálne, skupinové a hromadné, podľa periodicity konania na pravidelné a príležitostné, podľa obsahu na osvetové a informatívno-edukačné, ale aj zábavno-rekreačné, či podľa zdroja kontaktu na písomné, osobné, či prostredníctvom rôznych médií). (Kurincová, V., 2008).

Z písomných foriem komunikácie sa osvedčili najmä:

- listy rodičom a učiteľom od rodičov,
- www stránky,
- elektronická pošta,
- odkazové zošity,
- pozdrav od učiteľa žiakovi pred začiatkom školského roka,

- list rodičom o spôsoboch rozvoja osobnostných a sociálnych zručností v triede,
- informácie o práci v triede,
- predstavenie rodičom celoročnej témy,
- týždenné listy rodičom o tom, čo sa v škole, v triede udialo a čo sa deti naučili (Spolupráca s rodičmi, 2008, online).

Osobné stretnutia tiež môžu mať rôznu podobu:

- *„individuálne konzultácie,*
- *triedne schôdzky,*
- *semináre, konferencie a pracovné dielne spoločné pre rodičov a učiteľov na rôzne témy,*
- *dni otvorených dverí s možnosťou prezentácie portfólii školskej práce detí,*
- *vzdelávanie rodičov,*
- *programy rodičia – rodičom (vzájomná výmena skúseností v rodičovstve),*
- *organizovanie zábavných podujatí (akadémie, školské slávnosti, večierky, maškarné plesy, výlety),*
- *zriaďovanie rodičovských miestností s možnosťou voľného stretania sa, požičiavania kníh, CD – programov, hračiek pre deti, či literatúry o výchove a rodičovstve (Kurincová, V., 2008, s. 46).“*

Rodičia sú pre školu partnerom, jedným zo subjektov podieľajúcim sa na výchove žiaka. Mali by sa snažiť byť aktívnym partnerom školy a dbať o to, aby:

- sa informovali o vzdelávacích programoch školy,
- zabezpečili, aby ich deti chodili do školy každý deň a včas,
- sa zúčastnili na formálnych aj neformálnych stretnutiach rodičov s učiteľmi,
- ak im to časovo vyhovuje boli členmi rodičovských organizácií alebo dobrovoľníkmi v škole,
- ak majú možnosť, pomohli škole so získaním finančnej podpory, ktorú potrebuje,
- vyhľadávali a upozorňovali na ďalšie možnosti vo vytváraní optimálneho prostredia v škole, spolupracovať pri realizácii.

V nasledujúcej časti sa budeme zaoberať kooperačnou funkciou učiteľa, názorom na kooperáciu, ako aj rozhodujúcim kompetenciám učiteľa.

2.3 Kooperatívna funkcia učiteľa

Kooperatívna kompetencia (funkcia) učiteľa zahŕňa špecifické teoretické vedomosti, praktické, resp. metodické zručnosti, ale i osobnostné predpoklady učiteľa a to na takej úrovni, aby dokázal:

- *„diagnostikovať rodinu a rodičov žiaka,*
- *motivovať rodičov a iniciovať vzájomnú spoluprácu, vytvoriť rovnocenné partnerstvo pri výchove žiaka,*
- *poskytnúť odborné rady a pomoc rodičom, dokázať usmerniť ich rodičovskú výchovu, pomôcť hľadať východiská pri riešení konfliktných výchovných situácií, usmerňovať domácu prípravu žiaka, dokázať v tomto smere v záujme žiaka spolupracovať s kolegami v učiteľskom kolektíve, ale i s inými rodičmi, napríklad v rodičovských radách,*
- *poznať príslušnú lokalitu a využívať jej zdroje na posilnenie spolupráce (Kurincová, V., 2001, s. 202 – 203).“*

Je potrebné upozorniť na dôležitý moment, kedy by si mal učiteľ ako profesionál pri komunikácii s rodičmi uvedomiť, čo všetko môže byť prekážkou v komunikácii a vstupovať do komunikačného vzťahu s vedomím, že svoj názor rodičom nesprostredkuje len vypovedaným slovom, ale aj tónom hlasu, pohľadom, intonáciou, výrazom tváre, postojom a pod. Pri komunikácii rodičia môžu vycítiť, či si ich učiteľ váži, či ich uznáva ako partnerov vo výchovno-vzdelávacom procese alebo ich odmieta.

Z. Helus (1995) hovorí o novej kvalite pedagogickej zodpovednosti. Konštatuje, že pri príprave učiteľov primárnych škôl (v podstate však všetkých stupňov škôl) musíme mať na zreteli niekoľko podstatných faktorov, ktoré sa prenášajú do kompetencií učiteľa :

- *„zreteľ k dieťaťu ako individualite,*
- *zreteľ k školskej triede ako špecifickému sociálnemu organizmu,*
- *zreteľ k edukačným potencialitám lokality,*
- *zreteľ k učiteľskému zboru ako spolupracujúcemu tímu,*
- *významný je fakt, že autor pri taxácii uvádza i zreteľ k aktívnemu zainteresovaniu rodičov na úsilí školy. Učiteľov treba vyzbrojiť kompetenciami pre jednanie s rodičmi tak, aby sa účinne zaujímali o to, čím môžu školu obohatiť, na radosť svoju vlastnú a pre úžitok svojho dieťaťa a celej jeho triedy (Kurincová, V., 2001, s. 201)“.*

V. Spilková (1999) vymedzuje pre učiteľa sedem rozhodujúcich kompetencií:

- *„odborno-predmetovú,*
- *psycho-diagnostickú,*
- *komunikatívnu,*
- *organizačnú a riadiacu,*
- *diagnostickú a intervenčnú,*
- *poradenskú a konzultatívnu,*
- *kompetenciu v reflexii vlastnej činnosti (Kurincová, V., 2001, s. 201).“*

Na záver by som chcela zdôrazniť, že rozvíjanie kľúčových kompetencií je dôležitou súčasťou celoživotného vzdelávania.

V ďalšej časti sa budeme venovať potrebe diferenciacie vo vyučovacom procese, pretože prítomnosť dieťaťa s postihnutím v triede či škole si vyžaduje špecifické vyučovacie postupy a metódy.

2.4 Diferenciácia vo vyučovacom procese

Špecifické poruchy učenia si vyžadujú aj špecifické vyučovacie postupy u žiakov. Efektívne riadenie vyučovacieho procesu je podmienené rešpektovaním individuálnych rozdielov medzi žiakmi a to najmä osobitostí, ktoré ich poznávacie procesy determinujú (Komora, J., 2008).

Diferenciácia je proces, v ktorom chceme sprístupniť vyučovanie odlišným schopnostiam žiakov v tej istej triede. Jej zámerom je maximalizovať úspech a rast každého žiaka prispôbením sa ich individuálnym potrebám a uvedomenie si, že každé dieťa sa učí iným spôsobom (Komora, J., 2008).

„Vychádzame z vymedzenia diferenciacie ako špecifického postupu pri organizácii a realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorý rešpektuje individuálne potreby jednotlivcov alebo skupín vytvorených na základe ich rozdielnych biologických, psychických a sociálnych predpokladov. Môžeme konštatovať, že kľúčovými úlohami diferenciacie je odstraňovanie rozdielov v úrovni žiakov a organizovanie vyučovania tak, aby rozvíjalo ich schopnosti v čo najväčšej miere (Komora, J., 2008, s. 89).“

Úspech každej činnosti najmä vo výchove a vzdelávaní je podmienený poznaním doterajšieho stavu a vhodným nadviazaním v prioritných okruhoch s cieľom u každého

jednotlivca dosiahnuť maximálny stupeň rozvoja v konkrétnych oblastiach vzhľadom na jeho schopnosti (Duchovičová, J., 2007).

Podľa Mojžiška hlavné príčiny, prečo **je potrebné žiakov diferencovať** spočívajú najmä v:

- „*podstate a charaktere výchovno-vzdelávacieho procesu (metodika práce, organizácia vyučovania, osobnosť učiteľa, pedagogická atmosféra, rešpektovanie didaktických zásad, učebných plánov, učebníc, osnov),*
- *podstate pôsobenia širšieho sociálneho prostredia (médiá, kamaráti, zvláštnosti doby),*
- *vnútorných podmienkach (záujem, postoj, emócie, predsudky, obavy, ctižiadostivosť),*
- *nadaní žiaka,*
- *psychickom stave žiaka,*
- *defektologických zvláštnostiach (Mojžišek, L., 1989, s. 456).“*

Je dôležité si uvedomiť, že na základe diferencovaného obsahu a prostredníctvom primeraných metód, foriem, prostriedkov môžeme realizovať nasledovné:

- poskytnúť každému žiakovi príležitosť dosiahnuť primerane stanovené ciele, dosiahnuť tak pocit úspechu a seberealizácie jedinca, čo vedie v konečnom dôsledku k zvyšovaniu sebavedomia a dôvery vo vlastné schopnosti,
- vyhnúť sa rôznym chybám a omylom spôsobeným neprimeraným pôsobením a jednotným prístupom bez rešpektovania individuálnych potrieb, ktoré by mohli viesť k poškodeniu osobnosti žiaka,
- sledovať ciele vychádzajúce zo základného zamerania školy, rozvíjať osobnosť dieťaťa čo najefektívnejšie,
- umožniť rozvoj talentovaných a nadaných žiakov, aby sa plne rozvinuli ich potenciality a nezostali nepovšimnuté,
- rozvíjať mozgový potenciál, záujmy a schopnosti jedincov so špeciálno-pedagogickými potrebami v maximálnej miere,
- snažiť sa udržať všetkých žiakov čo najdlhšie v prostredí bežnej školy, aby výchovno-vzdelávací proces prebiehal v čo najprirodzenejších podmienkach a bola zabezpečená prirodzená socializácia (Duchovičová, J., 2007).“

Poznanie objektívnych dôvodov a základných úloh diferenciácie je predpokladom jej úspešnej realizácie. V súvislosti s tým by sme mali rešpektovať nasledovné princípy,

ktorých akceptácia zabezpečuje uplatňovanie konkrétnych postupov a krokov priamo vo vyučovacom procese:

- *„princíp komplexnosti,*
- *princíp systematickosti,*
- *princíp objektívnosti,*
- *princíp mnohorakosti,*
- *princíp náročnosti* (Komora, J., 2008, s. 91). “

Úlohy učiteľa ďalej môžeme rozdeliť:

- úlohou učiteľa je dobre poznať svojich študentov,
- úlohou učiteľa je poznať a ovládať široký repertoár výchovno-vzdelávacích metód a organizačných foriem,
- úlohou učiteľa je poznať alebo zabezpečiť množstvo rozmanitých učebných úloh v priebehu vyučovania,
- úlohou učiteľa je poznať všetky zásady a používať rôzne spôsoby hodnotenia žiakov,
- úlohou učiteľa je prispôbovať obsah vzdelávania svojim žiakom, pričom v mnohých prípadoch učitelia chcú, aby sa prispôbovali žiaci obsahu,
- úlohou učiteľa je podporovať efektívnosť vyučovania vytváraním pozitívnej klímy v triede, pretože ovplyvňuje priebeh učebnej činnosti žiakov (Komora, J., 2008).

Podľa nás zohráva diferenciácia vo výchovno-vzdelávacom procese významnú úlohu. Dieťa s postihnutím si vyžaduje využitie špeciálnych metód, pomôcok a taktiež individuálny prístup od učiteľa. Cieľom je poskytnúť každému žiakovi príležitosť dosiahnuť u žiakov pocit úspechu a sebarealizácie, čo vedie k zvyšovaniu sebavedomia a sebadôvery a taktiež dosiahnuť určitú vedomostnú úroveň.

V nasledujúcej časti venujeme pozornosť diferenciácii výnimočných žiakov a faktorom ovplyvňujúcim výsledky učebnej činnosti.

2.5 Diferenciácia výnimočných žiakov

Ako sme už uviedli, diferenciácia má najväčší význam pre žiakov, ktorých v pedagogickej terminológii označujeme ako výnimočných a boli integrovaní do bežnej školy, resp. triedy.

Zaraďujeme sem žiakov s určitým druhom postihnutia, žiakov so špecifickými poruchami učenia, poruchami pozornosti, ale aj žiakov nadaných, teda všetkých tých, ktorí sa nejakým spôsobom odlišujú od intaktnej populácie žiakov. Výnimočných žiakov zvykneme vo všeobecnosti označovať aj ako žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (Komora, J., 2008).

„Vyučovanie v triede, v ktorej sú integrovaní výnimoční žiaci má svoje osobitosti, vymykajúce sa tradičným princípom a pravidlám vyučovania v čisto intaktnej triede. Práca učiteľa so žiakmi je v tomto prípade podstatne náročnejšia a to vo všetkých smeroch. Náročnejšia je príprava na vyučovaciu hodinu, náročnejšia je realizácia jednotlivých metód, náročnejšie je hodnotenie atď. Pri každom kroku, ktorý učiteľ vo vyučovaní urobí, musí brať do úvahy a zohľadňovať prítomnosť výnimočného žiaka (Komora, J., 2008, s. 117 – 118).“

V prvom rade by sme si mali uvedomiť, že výsledky učebnej činnosti výnimočných žiakov sú výrazne determinované tempom ich práce. Preto je u nich dôležitejšie ako pri intaktných deťoch prispôbovať tempo osvojovania si nových poznatkov a schopnostiam.

Dôležitým krokom je taktiež zabezpečenie adekvátnej spätnej väzby. Každý žiak na vyučovaní pri svojej práci potrebuje dostávať pravidelnú informáciu o tom, či postupuje správne alebo nie. Predovšetkým u žiakov s postihnutím sa môže vyskytovať nižšia úroveň sebadôvery, z čoho vyplýva, že by mali byť častejšie informovaní o správnosti svojho konania. Sú tak skôr upozornení na prípadné chyby, ale súčasne sa tým posilňuje ich sebavedomie, že sa im podarí riešiť úlohy bez nich (Komora, J., 2008).

„V súvislosti s diferencovanými postupmi k výnimočným žiakom sa ako strategické javí zvolenie vhodného spôsobu komunikácie. Učiteľ by mal voliť také formy komunikácie, ktoré nezdôrazňujú a neupozorňujú na jeho odlišnosť, sú otvorené, priame, povzbudzujúce a konštruktívne. V tomto smere však významnú úlohu zohráva komunikácia nielen medzi učiteľom a výnimočným žiakom, ale aj komunikácia medzi žiakmi navzájom.

Je dôležité, aby učiteľ informoval intaktných žiakov o celej situácii, o určitých obmedzeniach, ktoré z nej vyplývajú. Žiaci by mali mať zrozumiteľne vysvetlené opatrenia

realizované v súvislosti s výnimočným žiakom, aby nenarušili vzťahy v triede, resp. aby sa predišlo nevhodným reakciám či poznámkam na ich adresu (Komora, J., 2008, s. 118).“

V práci s výnimočnými žiakmi je významným prvkom motivácia. Je dôležité, aby učiteľ poskytoval žiakom dostatok podnetov, ktoré by pre nich boli výzvou a usvedčovali ho v presvedčení, že jeho práca, ktorú vykonáva na vyučovacej hodine má preňho osobný význam. Rovnako dôležité je aj osvojovanie si nových poznatkov, ich upevňovanie, preverovanie a následné hodnotenie.

Niektorí učitelia si neuvedomujú dôležitosť svojho poslania, sústredujú sa len na vlastné ciele a svoje potreby kladú pred potreby dieťaťa. Príčinou ich ľahostajného prístupu môže byť vnútorná nezrelosť, nepripravenosť na prácu s výnimočným dieťaťom, nedostatočná vedomostná úroveň, ale aj neochota a nezáujem pracovať tvorivejšie, využívať nové vyučovacie metódy, intenzívnejšie ich striedať a neochota odpútať sa od zaužívaných vyučovacích postupov.

3 PRÁVA A POVINNOSTI RODIČOV DIEŤAŤA SO ŠPECIÁLNYMI VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍMI POTREBAMI

Vstupom dieťaťa do školy sa mení spôsob života celej rodiny. Rodičom pribudnú nové povinnosti a úlohy, ktoré vyplývajú zo sociálnej role žiaka.

Je dôležité, aby si rodičia boli vedomí svojich práv a povinností, ktoré vyplývajú z nástupu ich dieťa do školy vzhľadom na jeho postihnutie.

3.1 Všeobecné práva a povinnosti rodičov

Je potrebné uvedomiť si skutočnosť, že medzi právami a povinnosťami rodičov intaktných detí a detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami sú určité rozdiely. Pre rodičov dieťaťa s postihnutím je nutné poznať tieto rozdiely.

Charta práv a zodpovednosti rodičov uvádza nasledovné všeobecné **práva**:

- právo rodičov na vzdelávanie ich detí a to bez diskriminácie,
- právo rodičov na to, aby boli považovaní za primárnych vo vzdelávaní ich detí,
- právo prístupu rodičov k formálnej službe školy,
- právo rodičov na prístup k informáciám o ich deťoch v škole,
- právo rodičov na výber typu školy podľa ich úrovne,
- právo rodičov na to, aby školský systém rešpektoval ich duchovné a kultúrne zásady,
- právo rodičov ovplyvňovať politiku škôl ich detí,
- právo rodičov a ich asociácií, aby občianske authority na všetkých úrovniach s nimi konzultovali prípravu vzdelávania,
- právo rodičov na bezplatné školské vzdelávanie detí,
- právo rodičov na zabezpečenie vysokej kvality verejnej prípravy vzdelávania zodpovednými autoritami (Charta práv rodičov, 2012, online).

V Charte sa taktiež uvádzajú aj nasledujúce **povinnosti**:

- povinnosť rodičov na vzdelávaní ich detí v zmysle rešpektovania iných,
- povinnosť rodičov zodpovedne pristupovať k deťom,
- povinnosť rodičov byť partnermi školy,
- povinnosť rodičov poskytovať škole informácie o ich deťoch,
- povinnosť rodičov urobiť svedomitý a dobre informovaný výber,

- povinnosť rodičov viesť svoje deti k tomu, aby rešpektovali aj iných ľudí a ich presvedčenie,
- povinnosť rodičov byť osobne zodpovední za školy ich detí,
- povinnosť rodičov podporovať demokratické reprezentatívne organizácie,
- povinnosť rodičov venovať školám ich detí čas a záväznosť,
- povinnosť rodičov pomáhať jeden druhému zlepšovať ich schopnosti ako partnerov v partnerstve rodina – škola a ako primárnych vzdelávateľov (Charta práv rodičov, 2012, online).

V ďalšej časti našu pozornosť upriamime na konkrétne práva rodičov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ako aj na práva detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

3.2 Práva rodičov dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Ako sme už spomínali v úvode tejto kapitoly, vstupom dieťaťa do školy, rodičov čakajú nové povinnosti a úlohy. Patrí sem príprava pomôcok a aj pomoc pri domácej príprave dieťaťa na vyučovanie, atď. **Rodičom** z novej sociálnej role **vyplývajú nasledovné práva:**

- rodič má právo vybrať pre svoje dieťa čo najlepšiu a najvhodnejšiu školu, ktorú bude navštevovať. Treba dbať na schopnosti a zdravotný stav dieťaťa a podľa toho aj vybrať školu. Rodič má právo aby dieťa navštevovalo školu spolu so zdravými deťmi.
- Rodič má právo na vyjadrenie názoru k výchovno-vzdelávaciemu programu školy alebo školského zariadenia, ktorý sa poskytuje jeho dieťaťu.
- Rodič má právo byť informovaný o výchovno-vzdelávacích výsledkoch a o hodnotení svojho dieťaťa. Škola by mala umožniť rodičom, zúčastňovať sa pri kontrole pokroku ich dieťaťa v škole.
- Rodič má právo zúčastňovať sa na výchove a vzdelávaní jeho dieťaťa.
- Rodič má právo na poskytovanie poradenských služieb vo výchove a vzdelávaní svojho dieťaťa. Rodičia majú taktiež právo sa zúčastňovať na diagnostike svojho dieťaťa. Majú právo zúčastňovať sa diskusie.

- Rodič má právo na vzdelávanie ich detí bez diskriminácie, a deti by sa mali rešpektovať.
- Rodič má právo vychovávať a vzdelávať svoje dieťa, pretože rodič je prvým a primárnym edukátorom pre svoje dieťa.
- Rodič má právo na prístup k informáciám o svojom dieťati v škole.
- Rodič má právo podieľať sa na samospráve a spolupráci so školou. Má právo stať sa partnerom školy.
- Rodič má právo na bezplatné školské vzdelávanie detí, alebo aj povinnosť venovať čas a záväznosť školám svojich detí.
- Rodič má právo, aby zodpovedné authority zabezpečili vysokú kvalitu prípravy vzdelávania, ale aj povinnosť pomáhať jeden druhému (Turzák, T., 2008).

Je nutné taktiež poukázať na fakt, že aj deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami majú svoje práva, na ktoré sa upriamime v ďalšej časti našej práce.

3.2.1 Práva detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Práva detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vymedzuje Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) nasledovne:

- *„dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má právo na výchovu a vzdelávanie s využitím špecifických foriem a metód, ktoré zodpovedajú jeho potrebám, a na vytvorenie nevyhnutných podmienok, ktoré túto výchovu a vzdelávanie umožňujú.*
- *Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami má právo používať pri výchove a vzdelávaní špeciálne učebnice a špeciálne didaktické a kompenzačné pomôcky; nepočujúcim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na vzdelávanie s použitím posunkovej reči nepočujúcich ako ich prirodzené komunikačného prostriedku (školský zákon, §144, 2-3).“*

S vyššie uvedeným rozčlenením súhlasíme a svoju pozornosť v nasledujúcej časti našej práce budeme venovať povinnostiam rodičov dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

3.3 Povinnosti rodičov dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

V tejto podkapitole si uvedieme povinnosti, ktoré majú rodičia školopovinného dieťaťa. Uvedieme si všeobecné povinnosti školopovinného dieťaťa ako aj povinnosti rodičov dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Povinnosti rodičov podľa zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní sú:

- vytvoriť pre dieťa podmienky na prípravu na výchovu a vzdelávanie v škole a na plnenie školských povinností,
- dodržiavať podmienky výchovno-vzdelávacieho procesu svojho dieťaťa určené školským poriadkom,
- dbať o sociálne a kultúrne zázemie dieťaťa a rešpektovať jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby,
- informovať školu o zmene zdravotnej spôsobilosti jeho dieťaťa, jeho zdravotných problémoch alebo iných závažných skutočnostiach, ktoré by mohli mať vplyv na priebeh výchovy a vzdelávania,
- nahradiť škodu, ktorú žiak úmyselne zaviniť,
- ak sa žiak nemôže zúčastniť na výchove a vzdelávaní v škole, rodič je povinný oznámiť škole bez zbytočného odkladu príčinu jeho neprítomnosti. Za dôvod ospravedliteľnej neprítomnosti sa uznáva najmä choroba, prípadne lekárom nariadený zákaz dochádzky do školy, mimoriadne nepriaznivé poveternostné podmienky alebo náhle prerušenie premávky hromadných dopravných prostriedkov, mimoriadne udalosti v rodine alebo účasť žiaka na súťažiach,
- neprítomnosť maloletého žiaka, ktorá trvá najviac tri po sebe nasledujúce dni, ospravedlňuje rodič, vo výnimočných a osobitne odôvodnených prípadoch škola môže vyžadovať lekárske potvrdenie o chorobe dieťaťa alebo žiaka alebo iný doklad potvrdzujúci odôvodnenosť jeho neprítomnosti. Ak neprítomnosť žiaka z dôvodu ochorenia trvá viac ako tri po sebe nasledujúce vyučovacie dni, predloží žiak, jeho rodič potvrdenie od lekára (zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní).

Povinnosti rodičov podľa Ministerstva školstva Slovenskej republiky:

- „prihlásiť školopovinné dieťa na zápis do školy a dbať o to, aby dochádzalo do školy pravidelne a včas. Za neplnenie tejto povinnosti môže rodič alebo zákonný zástupca dostať pokutu,
- oznámiť spôsob plnenia povinnej školskej dochádzky na škole mimo SR do 15 dní,
- ospravedlniť neprítomnosť žiaka na vyučovaní bez zbytočného odkladu, v odôvodnených prípadoch predložiť lekárske potvrdenie o chorobe. Za priestupok sa považuje, ak zákonný zástupca ohrozuje výchovu a vzdelávanie maloletého, najmä ak dieťa neospravedlnene vynechá viac ako 60 vyučovacích hodín,
- ak rodič prihlási dieťa na pravidelnú dochádzku do ŠKD alebo na krúžkovú činnosť, dbá, aby dochádzal pravidelne a včas uhradil príspevok na čiastočnú úhradu nákladov,
- rodič by mal vytvoriť učiteľom podmienky na individuálne vyučovanie žiaka, ktorý je oslobodený od povinnosti dochádzať do školy,
- rodič by mal zabezpečiť dieťaťu druh a množstvo školských pomôcok nevyhnutných pre riadny priebeh vzdelávacieho procesu,
- zúčastňovať sa na schôdkach rodičovských združení,
- predkladať návrhy na zlepšenie podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu,
- rodič by mal informovať triedneho učiteľa o závažných zdravotných a iných problémoch dieťaťa, ktoré by triedny učiteľ mal poznať,
- pravidelne kontrolovať žiacku knižku dieťaťa,
- rodič by nemal rušiť vyučovací proces,
- rodič by nemal povoliť svojmu dieťaťu prinášať veci, ktoré nesúvisia s vyučovacím alebo výchovným procesom v škole,
- rodič by nemal povoliť svojmu dieťaťu nosiť veci, ktoré by ohrozovali zdravie a bezpečnosť žiakov školy (zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní,).“

Tak ako majú rodičia svoje práva a povinnosti, tak aj deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami majú nielen svoje práva, ale taktiež povinnosti, ktoré súvisia s nástupom do školy.

3.3.1 Povinnosti detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Povinnosti žiakov vyplývajúce zo zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní:

- „neobmedzovať svojím konaním práva ostatných osôb zúčastňujúcich sa výchovy a vzdelávania,
- dodržiavať školský poriadok školy a ďalšie vnútorné predpisy školy,
- chrániť pred poškodením majetok školy alebo školského zariadenia a majetok, ktorý škola využíva na výchovu a vzdelávanie,
- chrániť pred poškodením učebnice, učebné texty a učebné pomôcky, ktoré im boli bezplatne zapožičané,
- pravidelne sa zúčastňovať na výchove a vzdelávaní a riadne sa vzdelávať,
- konať tak, aby neohrozoval svoje zdravie a bezpečnosť, ako aj zdravie a bezpečnosť ďalších osôb zúčastňujúcich sa na výchove a vzdelávaní,
- ctiť si ľudskú dôstojnosť svojich spolužiakov a zamestnancov školy,
- rešpektovať pokyny zamestnancov školy, ktoré sú v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi školy a dobrými mravmi (zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní).“

Pre výchovu a vzdelávanie dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je potrebné, aby škola aj rodina splnila isté podmienky, a to hlavne v prípade, ak ide o integráciu výnimočného dieťaťa do bežnej školy. **Škola musí:**

- zabezpečiť učiteľa so špeciálnym vzdelaním,
- zaistiť spoluprácu s odborníkom,
- formy vyučovania zamerať podľa schopností žiaka,
- zaistiť materiálne podmienky (napr. bezbariérový prístup),
- dodržať počet žiakov (integrované dieťa sa ráta za 3 žiakov),

Povinnosti rodiny:

- musí spolupracovať so školou,
- musí zabezpečiť dopravu do – zo školy,
- musí vytvoriť doma podmienky na prepravu do školy a prípravu na vyučovanie.

Rodičia majú ďalej právo na individuálne vzdelávanie svojich detí. Individuálne vzdelávanie žiakov je povolené:

- žiakovi 1. stupňa základnej školy,

- žiakovi, ktorému jeho zdravotný stav nedovoľuje zúčastňovať sa na vyučovaní v škole.

Takéto vzdelávanie zabezpečuje riaditeľ školy, do ktorej bol žiak prijatý. K žiadosti o povolenie individuálneho vzdelávania žiakovi so zdravotnými problémami je potrebné priložiť vyjadrenie všeobecného lekára pre deti a dorast. Žiadosť obsahuje:

- meno, priezvisko, dátum narodenia, rodné číslo a miesto trvalého pobytu žiaka,
- ročník, prípadne polrok a obdobie, na ktoré sa má individuálne vzdelávanie povoliť,
- dôvody na povolenie individuálneho vzdelávania,
- individuálny vzdelávací program, ktorého princípy a ciele vzdelávania musia byť v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania podľa zákona,
- popis priestorového a materiálno-technického zabezpečenia a podmienok ochrany zdravia individuálne vzdelávaného žiaka,
- meno a priezvisko fyzickej osoby, ktorá bude uskutočňovať individuálne vzdelávanie žiaka, ktorému má byť povolené individuálne vzdelávanie a jej doklady o splnení kvalifikačných predpokladov,
- zoznam učebníc a učebných textov, ktoré budú pri individuálnom vzdelávaní žiaka používané,
- ďalšie skutočnosti, ktoré majú vplyv na individuálne vzdelávanie žiaka.

Kontrolu úrovne kvality výchovy a vzdelávania pri individuálnom vzdelávaní vykonáva Štátna školská inšpekcia, kontrolu odborného pedagogického a materiálno-technického zabezpečenia vzdelávania a výchovy vykonáva kmeňová škola. Zákonný zástupca je povinný umožniť vstup vykonanie kontroly poverenému školskému inšpektorovi a poverenému zamestnancovi kmeňovej školy

Povolenie individuálneho vzdelávania žiaka môže riaditeľ školy zrušiť:

- „na základe žiadosti zákonného zástupcu žiaka,
- ak zákonný zástupca žiaka neplní podmienky individuálneho vzdelávania podľa zákona,
- ak žiak na konci hodnotiaceho obdobia neprospel,
- na návrh hlavného školského inšpektora (Individuálne vzdelávanie žiakov, 20120, online).“

Dôležité pre rodičov žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je taktiež špeciálnopedagogické poradenstvo.

K prioritným činnostiam Centra špeciálnopedagogického poradenstva patrí:

- depistáž zameraná na včasné vyhľadávanie a evidenciu detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- prevencia zameraná na predchádzanie, elimináciu, zmierňovanie vzniku negatívnych dôsledkov zdravotného postihnutia alebo narušenia a prevenciu sociálno-patologických javov jednotlivcov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- komplexná špeciálno-pedagogická diagnostika zameraná na určovanie špeciálno-pedagogickej diagnózy a špeciálno-pedagogickej prognózy s následným definovaním potrieb a špeciálno-pedagogických postupov,
- komplexná špeciálno-pedagogická rehabilitácia. Je to výchovná a vzdelávacia činnosť zameraná primárne na deti a mládež so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, sekundárne na ich rodinné a sociálne zázemie a zabezpečenie aktívnej účasti rodín na tomto procese,
- poradenská a osvetová činnosť zameraná na:
 - spoluprácu pri posudzovaní školskej zrelosti,
 - spoluprácu pri zabezpečovaní predškolskej prípravy detí s odkladom začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky,
 - vyhľadávanie škôl a školských zariadení vhodných pre výchovu a vzdelávanie detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
 - zabezpečenie komplexnej špeciálno-pedagogickej starostlivosti o integrované deti v systéme bežného školstva,
 - poskytovanie potrebných informácií a spolupráce pri vypracovaní individuálnych výchovno-vzdelávacích programov,
 - spoluprácu pri sledovaní, posudzovaní a prehodnocovaní vhodnosti zaškolenia, školského vývinu a úspešnosti,
 - súčinnosť pri kariérom poradenstve v spolupráci s výchovným poradcom príslušnej školy,
 - zabezpečenie poradenského servisu a prednášok odborníkmi s príslušnou odbornou spôsobilosťou a konzultácií pre rodičov a iné subjekty,

- poradenstvo školám, školským zariadeniam a učiteľom najmä pri individuálnych formách výchovy a vzdelávania detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- poradenskú činnosť v otázkach formovania partnerských vzťahov, výchovu k manželstvu a rodičovstvu detí a mládeže so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v spolupráci so zdravotníckymi pracovníkmi s príslušnou odbornou spôsobilosťou a výchovným poradcom príslušnej školy,
- spoluúčasť pri zaobstarávaní vhodných kompenzačných pomôcok, ktoré sú v starostlivosti poradne,
- prípravu podkladov pre príslušné orgány na rozhodovanie o prijatí detí, žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do materských škôl, základných škôl alebo do špeciálnych škôl,
- vypracúvanie písomných odporúčaní na rozhodnutie riaditeľa školy o prijatí dieťaťa, žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do bežných škôl a školských zariadení s odporúčaním evidovať a vykazovať ho ako individuálne integrovaného,
- spolupráca v poradenstve v oblasti sociálnej pomoci,
- spolupráca pri tvorbe a overovaní nových špeciálno-pedagogických metód, postupov, programov,
- organizovanie seminárov a vedenie konzultácií pre pedagogických pracovníkov škôl a školských zariadení, prípravu informačných a metodických materiálov o činnosti a poskytovaných službách zariadení špeciálno-pedagogického poradenstva s profesionálmi s príslušnou odbornou spôsobilosťou na výkon odborných, certifikovaných a špecializovaných zdravotníckych pracovných činností, osvetovú činnosť pre širokú verejnosť,
- sociálno-rehabilitačné pobyty pre rodiny s deťmi a mládežou so špeciálno-pedagogickými potrebami,
- vypracúvanie metodických materiálov a spolupráca na tvorbe a overovaní špeciálnych pomôcok,
- zabezpečovanie odborného usmerňovania a ďalšieho vzdelávania pedagógov, ktorí vychovávajú a vzdelávajú individuálne integrované deti, žiakov a študentov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

vrátane ďalšieho vzdelávania organizovaného v spolupráci s rezortom zdravotníctva,

- spoluprácu s rôznymi štátnymi i neštátnymi organizáciami a inštitúciami v oblasti školstva, zdravotníctva a sociálnej oblasti a so zariadeniami rezortu školstva (Spolupráca s rodičmi, 2012, online).

V rámci rešpektovania individuálnych špeciálnych potrieb dieťaťa v rámci výchovy a vzdelávania je potrebné vypracovať stimulačný program zameraný na rozvíjanie deficitných oblastí v jeho osobnom rozvoji. Individuálny stimulačný program vychádza z variability problémov a predností dieťaťa, ktoré objektívne posúdil tím odborníkov (lekár, psychológ, špeciálny pedagóg a učiteľ v úzkej spolupráci s rodičom dieťaťa).

Vypracovanie individuálneho stimulačného programu v konkrétnych podmienkach školy by malo znamenať, že učiteľ vytvorí program z hľadiska potrieb výchovno-vzdelávacieho procesu, ktorý v triede každodenne organizuje a riadi.

V. Mertin (1995) uvádza niekoľko **dôvodov v prospech vypracovania stimulačného programu pre dieťa so špeciálnymi potrebami:**

- *„individuálny stimulačný program dáva dieťaťu príležitosť postupovať podľa vlastných schopností individuálnym tempom, pričom nie je stresované porovnávaním s ostatnými deťmi v triede,*
- *umožňuje učiteľovi postupovať sústavne podľa vypracovaného programu ,*
- *ak rodičia aktívne spolupracujú na tvorbe programu alebo s ním aspoň súhlasia, je väčšia pravdepodobnosť, že budú spolupracovať s materskou školou a sledovať postup dieťaťa,*
- *individuálny stimulačný program môže mať motivačnú hodnotu. Dieťa má pocit, že učiteľ mu chce pomôcť, že mu dáva príležitosť byť lepším,*
- *program vychádza zo súčasnej úrovne dieťaťa, stavia na jeho vedomostiach, zručnostiach a schopnostiach, obsahuje vhodné metódy a stratégie na ich rozvíjanie, nekladie nesplniteľné požiadavky (Lipnická, M., 2001/2002, s. 35 – 36).“*

Individuálny stimulačný program:

- vychádza z diagnózy odborného pracovníka a pedagogickej diagnostiky v škole,
- je vytvorený s prihliadnutím na súčasný stav dieťaťa, rešpektuje jeho individuálne schopnosti,

- musí byť reálny, musí zodpovedať situácii v triede a personálnemu zabezpečeniu reedukácie,
- nie je nemennou normou. Ak sa pri hodnotení individuálneho stimulačného programu, prípadne aj skôr ukáže ako príliš náročný alebo veľmi ľahký pre dieťa, môžeme ho upraviť,
- mal by zapájať čo najviac zainteresovaných ľudí (učiteľa, pracovníka odborného pracoviska, rodiča prípadne ďalších ľudí) (Lipnická, M., 2001/2002).

Vypracovanie individuálneho stimulačného programu pre dieťa so špeciálnymi potrebami umožňuje pedagógovi neustále kriticky hodnotiť svoje výchovno-vzdelávacie stratégie a svoje výsledky. Mal by obsahovať:

- *„meno dieťaťa,*
- *dátum narodenia,*
- *škola,*
- *základné údaje o dieťati (dôležité pri riešení problému),*
- *závery a odporúčania odborného pracoviska,*
- *pedagogická diagnostika učiteľa,*
- *konkrétne úlohy v oblasti,*
- *metódy, pomôcky, materiály,*
- *organizácia starostlivosti,*
- *spolupráca s rodičmi,*
- *spolupráca s odborníkmi,*
- *odporúčania z lekárskeho vyšetrenia,*
- *kontrola,*
- *podpisy (Lipnická, M., 2001/2002).“*

Je veľmi dôležité, aby rodičia výnimočného dieťaťa a dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami poznali svoje práva a povinnosti a aby tak nedošlo k zanedbaniu starostlivosti o dieťa alebo k nerešpektovaniu jeho práv a ukrátenie ho o plnohodnotné vzdelanie.

ZÁVER

Témou bakalárskej práce bolo spracovať práva a povinnosti rodičov s výnimočným (postihnutým) dieťaťom a spoluprácu rodiny a školy navzájom.

Výchova a vzdelávanie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami môže prebiehať v bežných školách alebo školách na to určených, nazývané aj špeciálne školy.

Dôležitú úlohu vo výchovno-vzdelávacom procese okrem rodiny zohráva škola a učiteľ. Rodičia, ktorí sa zaujímajú o svoje dieťa a jeho vývoj či už po fyzickej, psychickej stránke, tak aj po výchovnej a vzdelávacej. Preto by sa rodina mala snažiť o čo možno najužší kontakt so školou. Pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je najdôležitejšie aby rodina vytvárala dieťaťu vhodné podmienky pre jeho vzdelanie.

Vzájomná informovanosť medzi učiteľmi a rodičmi je veľmi dôležitá, aby mohli byť vytvorené optimálne podmienky pre výchovu a vzdelávanie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Spolupráca rodiny so školou pomáha učiteľom vytvoriť si jasnejšiu predstavu o potrebách dieťaťa a o špecifikách jeho postihnutia. Ďalej pomáha učiteľom pochopiť kultúru, rituály, zvyky a tradície rodiny a jej možnosti.

Naopak rodičia získajú od školy potrebné informácie o úspechoch a o pokrokoch, prípadných neúspechoch svojho dieťaťa. Rodičia získajú lepší obraz o výchovno-vzdelávacích činnostiach a aktivitách v školách.

Ak je komunikácia medzi týmito dvomi inštitúciami úspešná, následne dochádza k prevencii nedorozumení a konfliktov, narastá vzájomná podpora, zlepšuje sa atmosféra spolupráce a motivácia samotných detí.

Hlavným cieľom našej bakalárskej práce bolo poukázať na spôsob začlenenia dieťaťa s postihnutím do výchovno-vzdelávacieho procesu. Ďalej vymenovať a charakterizovať práva a povinnosti rodičov dieťaťa s postihnutím ale aj práva a povinnosti dieťaťa s postihnutím.

Rodičia detí s postihnutím túžia po dobrom vzdelaní svojej dieťaťa, chcú aby dieťa získalo primerané intelektové schopnosti, osobnostné predpoklady alebo určitý spôsob nadania.

Pri vytvorení vhodných podmienok dieťa dokáže proces integrácie úspešne zvládnuť a môže sa stať platným a plnohodnotným členom spoločnosti. Preto by sme problematiku zaradenia výnimočného dieťaťa do výchovno-vzdelávacieho procesu nemali podceňovať, nemala by nám byť ľahostajná a mala by sa rozvíjať, aby deti s postihnutím, ktoré sa ešte narodila mali možno väčšie možnosti vo svojom výchovno-vzdelávacom vývoji a rozvoji.

ZOZNAM POŽITEJ LITERATÚRY

BABANSKIJ, J.K. 1978. *Optializace vyučovaciho procesu*. Praha: SPN, 1978.

BEŇO, M. - ŠIMČÁKOVÁ, Ľ. - HERICH, J. *Rodičia o súčasnej škole*, Bratislava 2006, ISBN 80-7098-441-4.

DUCHOVIČOVÁ, J. 2007. *Aspekty diferenciacie v edukácii nadaných žiakov*. Nitra: PF UKF v Nitre, 2007. ISBN 978-80-8094-099-7.

Hendikep. [online]. 2012. [cit. 2012 15. 02.]. Dostupné na internete: <<http://sk.wikipedia.org/wiki/Hendicep>>

Charta práv rodičov. [online]. 2012. [cit. 2012 08.02.]. Dostupnosť na internete: <http://zsmosbb.eu/Linky/Rodicia,Rodicovske/Charta_prav_rodicov.pdf .>

Individuálne vzdelávanie u žiakov. [online]. 2012. [cit. 2012 25. 03.]. Dostupné na internete:<http://iedu.sk/zivotne_situacie/individualne_vzdelavanie_ziakov/Stranky/default.aspx >

KASÍKOVÁ, M. 1997. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-8094-046-0.

Koncepcia. [online]. 2012. [cit. 2012 24. 01.]. Dostupné na internete: <http://minedu.sk/data/USERDATA/RegionalneSkolstvo/SpVaV/Materialy/Koncepcia_SP_P.pdf .>

KURINCOVÁ, V. – SEIDLER, P. 2005. *Inakosti v edukačnom prostredí*. Nitra: PF UKF v Nitre, 2005. ISBN80-8050-839-9.

KURINCOVÁ, V. – SLEZÁKOVÁ, T. 2009. *Žiak na začiatku školskej dochádzky: Edukačná podpora učiteľov a rodičov*. Nitra: PF UKF v Nitre, 2009. ISBN 978-80-8094-457-5.

LIPNICKÁ, M. 2001/2002. *Dieťa so špeciálnymi potrebami a individuálny, stimulačný lipnicky program*. In *Predškolská výchova*. ISSN 0032-7220, 2001/2002, roč. 56, č. 4, S. 35-36.

MOJŽÍŠEK, L. 1989. Diferenciálna pedagogika a didaktika v pedagogickej teórii a praxi. In Komenský, č. 8, s. 452-457.

PAVLÍK, O. 1984. Pedagogická encyklopédia Slovenska. Bratislava: VEDA, 1984. 91 s.

PORUBSKÁ, G. - SEIDLER, P. - KURINCOVÁ, V. 2001. Diferenciácia, integrácia a kooperácia v edukačnom prostredí. Nitra: PF UKF v Nitre, 2001. ISBN 80-8050-415-6.

POŽÁR, L., ADREÁNSKY, M. Základné pojmy v patopsychológii. Zborník.

PREVENDÁROVÁ, J. 1998. *Rodina s postihnutým dieťaťom*. Nové Zámky: PSYCHOPROF, 1998. ISBN 80-967148-9-9.

REPKOVÁ, K. 1998. *Občania so zdravotným postihnutím v procese spoločenskej integrácie*. 1. vyd. Bratislava: Epos, 1998. ISBN 80-8057-005-1.

SEIDLER, P. – KURINCOVÁ, V. – KOMORA, J. 2008. *Cesty k inklúzii*. Nitra: PF UKF v Nitre, 2008. ISBN 978-80-8094-446-9.

Spolupráca s rodičmi. [online]. 2012. [cit. 2012 15.03.]. Dostupnosť na internete: <<http://skola21/kniznica/spolupraca/spolupraca-s-rodicmi/dalej>> .

Špeciálna pedagogika. [online]. 2012. [cit. 2012 03.02.]. Dostupné na internete: <<http://teleologia.iskra.sk/docs/neoutorizovanie/statnice/fma/D-specialna-pedagogika.pdf>>

TURZÁK, T. 2008. Rodičia dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. In *Rodina a škola*. ISSN 0231-6463, 2008, roč. 56, č. 10, s. 10-11.

VAŠEK, Š. 2003. *Základy špeciálnej pedagogiky*. Bratislava: Sapiaientia, 2003. ISBN 80-9687-97.

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní.